

Rad trikotaže „Olga Milošević” u Smederevskoj Palanci od 1948. do 1960. godine

Rad se bavi analizom fonda trikotaže „Olga Milošević” u Smederevskoj Palanci od osnivanja, 1948. godine, do 1960. godine, sa ciljem da se rekonstruiše poslovanje preduzeća kao privrednog subjekta u tom periodu. Utvrđeno je da se poslovanje preduzeća suočavalo se sa brojnim problemima, poput zastarelosti mašinskog parka, nekvalifikovanosti radne snage, nedostataka radnog prostora i obrtnih sredstava. Osim toga, poslovanje je u velikoj meri određivala i situacija u državi, poput opšteg nedostatka kvalitetnog materijala za proizvodnju. Pokazalo se da se poslovanje preduzeća uklapa u opštu sliku stanja tekstilne industrije u socijalističkoj Jugoslaviji.

Uvod

Po završetku Drugog svetskog rata brojne društvene, političke i ekonomske promene koje je jugoslovensko društvo pretrpelo odrazile su se i na shvatanje odevanja. Novo, socijalističko društvo izbacilo je iz upotrebe termin „moda”, zamenivši ga „ukusom”. Kolektivistička kultura koja je propagirala jednostavnu i funkcionalnu odeću nije se obazirala na modne trendove; cilj je bio stvoriti besklasnu odeću (Velimirović 2008: 15–17). Kako su posleratne godine u Jugoslaviji obeležene nestašicom čak i osnovnih životnih namirnica, tako je i „jugoslovenska moda” bila svedena na najneophodnije predmete za odevanje, pri čijem pravljenju se najčešće nije

mного pažnje obraćalo na estetsku funkciju (Petrović 2004: 90–96). Nakon teško izvršene industrijalizacije u socijalističkoj Jugoslaviji, 50-ih godina započinje se sa osnivanjem konfekcijskih fabrika širom zemlje. Međutim, njihova proizvodnja biva obeležena neujednačenim kvalitetom, neutvrđenim standardom, lošim krojevima i dizajnom. Sa estetizacijom konfekcijske proizvodnje kreće se tek 60-ih godina, u vreme opšte liberalizacije jugoslovenskog društva i otvorenosti prema Zapadu (Velimirović 2008: 15–20).

Nakon ozakonjenja nacionalizacije, 1946. godine, u Jaseničkom srezu, kao i u celoj zemlji, u državnim rukama našla se gotovo celokupna dotadašnja industrija. Dve godine nakon toga, 14. oktobra 1948. godine, u Smederevskoj Palanci je od nacionalizovanih malih predratnih radionica osnovana trikotaža „Olga Milošević”. Osnovna delatnost preduzeća je izrada trikotažne konfekcije i drugih vrsta proizvoda od vunениh, pamučnih i svilenih prediva.

Ovaj rad je pokušaj da se rekonstruiše poslovanje industrijskog preduzeća u prvih dvanaest godina njegovog postojanja. S ciljem da se ispita funkcionisanje trikotaže kao privrednog subjekta, uzimajući u obzir specifičnost tekstilne industrije, analiza bi trebalo da posluži kao osnova za potpunije istraživanje istorije ovog preduzeća, fokusirajući se na kasniji period kada trikotaža „Olga Milošević” zauzima značajno mesto u ovoj grani industrije, ostvarujući zapažene rezultate na sajmu mode u Beogradu (Naša komuna 1976: 6).

Istraživanje je izvršeno na osnovu arhivske građe iz Istorijskog arhiva „Veroslava Veljašević” u Smederevskoj Palanci, iz fonda Trikotaža, uz konsultaciju literature.

Aleksandar Momčilović (1997), Velika Plana, Petra Bojovića 14, učenik 4. razreda Gimnazije Velika Plana

Poslovanje preduzeća

Kada je osnovano, 1948. godine, preduzeće je otpočelo proizvodnju sa svega 30 radnika (IASP, Poslovna politika – specijalni prilog). Već u prvim godinama preduzeće se susretalo sa problemima uzrokovanim, pre svega, zastarelošću opreme i nedostatkom sirovina za proizvodnju. Tako je u toku 1949. godine ostvareno svega 46% količinskog plana proizvodnje, a realizacija gotovih proizvoda bila je u zastoju zbog nedostatka službenika koji bi pripremili robu za tržište i odredili cene proizvoda. Snabdevanje sirovinama vršeno je centralizovano, preko Ministarstva komunalnih poslova NR Srbije. Ministarstvo je za račun trikotaže sa drugim preduzećima zaključivalo ugovore o isporuci sirovina kako po asortimanu tako i po količinama. Nepotpuno izvršavanje ugovornih obaveza prouzrokovalo je nedostatak sirovina za proizvodnju (IASP, Izveštaj o poslovanju u 1949: 1–5). Do ostvarenja količinskog plana proizvodnje nije došlo ni narednih godina. Godine 1950. od planiranih 93 hiljade proizvedeno je svega 42 hiljade artikala, dakle svega 45% od planiranog (IASP, Obračun za 1950: 1–3). Kao uzrok neostvarenja plana u izveštaju o poslovanju, pisanom decembra 1950. godine, navodi se smanjenje kvote radne snage, kao i nedostatak reprodukcionog materijala, koji se, s obzirom na specifičnost, nije mogao nabaviti (IASP, Izveštaj o poslovanju 1950: 5). Iako je plan za 1951. godinu bio manje ambiciozan, od planiranih 33 hiljade proizvoda ostvareno je 60% od planiranog obima proizvodnje (IASP, Izveštaj o poslovanju 1951: 1–2). U dokumentima se kao nedvosmisleni uzrok neostvarivanja plana navodi neizvršena isporuka polovine od planirane 3 tone vunenog prediva (IASP, obračun za 1951: 1–5). Iako planirana proizvodnja nije ostvarivana ni narednih godina, ona je u 1953. godini dostigla procenat od oko 95%. (IASP, Zapisnik sa sednice Upravnog odbora 1954: 1)

Preduzeće je pretrpelo veliki udarac u 1954. godini otkazivanjem porudžbine od 20 miliona dinara, zbog nedostatka obrtnih sredstava za nabavku materijala. Međutim, i pored toga, te godine je po prvi put prebačen planirani obim proizvodnje, što je pre svega posledica velike potražnje usled manjka ove robe na tržištu

(IASP, Zapisnik sa sastanka Radničkog saveta 1955: 1–4). U 1955. godini trikotaža ostvaruje planiranu proizvodnju i povećava je za 20% u odnosu na prethodnu godinu (IASP, Zapisnik sa sastanka 1956: 3–4).

Značajnu prekretnicu čini 1957. godina. Tada je ocenjeno da se preduzeće nalazi u stadijumu naglog razvitka, što je iziskivalo reorganizaciju poslovanja, budući da dotadašnja organizacija rada nije mogla da prati povećani obim proizvodnje (IASP, Izveštaj o poslovanju za poslovnu 1957, 1-5). Prvi tragovi o stručnoj kvalifikaciji u arhivskoj građi mogu se naći upravo te godine. Tako iz građe saznajemo da je u preduzeću radilo svega petoro visokokvalifikovanih radnika, 75 kvalifikovanih, 28 polukvalifikovanih i dva nekvalifikovana. Međutim, od ukupnog broja kvalifikovanih radnika, sa stručnom kvalifikacijom bilo svega 33%, dok su ostali bili priučeni i polukvalifikovani i radili su na radnim mestima kvalifikovanih. Iako nisu pronađeni raniji zapisi o tačnom broju i osposobljenosti radnika, sa razlogom se može pretpostaviti da su nekvalifikovani radnici činili najveći deo radne snage od njegovog osnivanja.

Međutim, bitno je pomenuti da ni 1957. godine produktivnost nije porasla, čemu je, pored neobučenosti radnika, učestalih bolovanja, uzrok bio i zastareo mašinski park (IASP, Zapisnik Komisije za pregled završnog računa 1957: 7–8). U izveštaju se procenjuje da je udeo upotrebljivosti mašina svega 23%. Od svih štrikaćih mašina koje je preduzeće posedovalo, samo su dve bile visokoproduktivne, ali se zbog niskih obrtnih sredstava gotovo i nisu mogle koristiti, jer se raspoloživim sredstvima nisu mogle obezbediti zalihe sirovina za njihov redovni rad. No, i pored stagnacije produktivnosti, vrednost proizvodnje u 1957. godini porasla je dva puta u odnosu na prethodnu, a dva i po puta u odnosu na 1955. godinu. Plan proizvodnje za 1957. godinu ostvaren je u potpunosti. Pri tome, proizvodnja vunениh proizvoda realizovana je sa 122%, a pamučnih samo sa 70% (IASP, Izveštaj o poslovanju 1957: 2–32).

U drugoj polovini 1957. godine započeti su i radovi na adaptaciji dodeljene zgrade, poznate pod nazivom „Šećerana”, radi maksimalnog iskorišćavanja mašinskog parka koji nije mogao biti upotrebljen zbog skučenosti prostora (IASP,

Završni računi 1955-1959; Izveštaj o poslovanju 1957: 2–32). Rekonstrukcija nove zgrade dovršena je tokom 1958. godine, dopunjen je i mašinski inventar, pa se vrednost osnovnih sredstava u odnosu na prethodnu godinu povećala za tri puta (IASP, Poslovni izveštaj za 1958. godinu, drugi deo: 17–19). Produktivnost rada u odnosu na 1957. godinu porasla je za 2% (Službeni glasnik NR Srbije 1958: 5). Međutim, i pored povećanja produktivnosti, finansijski rezultati u 1958. godini nisu bili zadovoljavajući, što je u velikoj meri bilo uzrokovano poskupljenjem osnovnog materijala za rad – prediva. U istom zapisniku govori se o problemima radnika-kursista, koji ne mogu da savladaju tehniku proizvodnje novih artikala, što je, nesumnjivo, dodatno uticalo na sporiji rad u štrikeraju (IASP, Zapisnik sa sednice Radničkog saveta 24. marta 1959: 1–3). U izveštaju se takođe navodi da je jedan od osnovnih razloga pogoršanja rezultata u korišćenju obrtnih sredstava to što je 1957. godina bila najkonjunkturija od postanka preduzeća i veoma povoljna za plasman gotovih proizvoda. Tako konjunktorna godina dala je natprosečne rezultate, ali je to negativno uticalo na rad u narednoj godini (IASP, Poslovni izveštaj 1958: 49).

Ustaljenost radne snage doprinosi boljim rezultatima u odnosu na prethodne godine iako proizvodnja i dalje nije na zadovoljavajućem nivou. Nestručnost radnika prouzrokovala je povećanje škarta, što je dovelo do prekoračivanja normativa prediva. U dokumentima se sve više govori o problemima u vezi s bojenjem, slabi kapaciteti farbarâ prouzrokovali su zadržavanje prediva u farbari previše vremena, što je, uz česte zastoje u isporukama, uzrokovalo povećanje zaliha. Mašinski park je i dalje u dotrajalom stanju, a stepen upotrebljivosti je tek oko 21% (IASP, Poslovni izveštaj 1958: 34–38).

Na osnovu arhivskog materijala podaci o broju radnika se mogu se pouzdano pratiti iz godine u godinu. Podaci za 1958. godinu kazuju da je bilo 112 zaposlenih (IASP, Analiza poslovanja u prvom polугоду 1958. godine: 4), što je skoro četiri puta više od broja radnika 1948. godine, kada je preduzeće osnovano.

Proizvodnja i asortiman

U godinama po osnivanju preduzeća asortiman proizvoda bio je vrlo uzak. U građi se mogu pronaći zapisi o svega nekoliko proizvoda: muškim puloverima, ženskim bluzama, kapama za decu, šalovima i štucnama. Već nakon prve godine asortiman je proširen sa četiri nova artikla: dečijim puloverima, dečijim haljinicama, šalovima i sportskim bluzama (IASP, Obračun izvršenja plana proizvodnje 1949: 1–3). Narednih godina asortiman se nije bitno promenio: prestalo se sa proizvodnjom štucnama i sportskim bluzama, a počelo sa proizvodnjom rolki (IASP, Obračun izvršenja plana proizvodnje 1951).

Bitna prekretnica u asortimanu je 1957. godine, kada se prvi put pominje usmerenje proizvodnje. Kako je preduzeće raspolagalo zastarelim mašinama, čiji je učinak bio ispod proseka i koje nisu mogle da proizvode artikle za sve sezone, rukovodstvo preduzeća je preusmerilo proizvodnju na vunenu konfekciju, čija je prodaja bila moguća isključivo u zimskom periodu. Zbog toga što su obrtna sredstva bila uslovljena prodajom artikala, trikotaža u letnjim mesecima nije imala normalnu proizvodnju, jer je realizacija vunениh proizvoda bila znatno umanjena (IASP, Zapisnik komisije određene za pregled završnog računa 1957: 7-8). Mala obrtna sredstva u letnjoj sezoni nisu dozvoljavala ni minimalne lagere proizvoda, što je u pitanje dovodilo čitavu proizvodnju. Međutim, da bi se osigurao rad u letnjoj sezoni, pokušalo se sa dobijanjem kredita, ali se nije uspelo. Ni naredni pokušaj, sa izradom mornarskih majica za JNA, takođe nije uspeo, budući da ručne mašine nisu mogle da ostvare potrebnu produktivnost u preradi pamučnog prediva (IASP, Izveštaj o poslovanju 1957: 20–32).

Podaci o kretanju ukupnog ostvarenog prihoda, računati po kvartalima, ukazuju na izraziti sezonski karakter realizacije. Sezonski karakter, naročito naglašen u 1957. godini, a osetan i ranijih godina, nastavljen je i 1958. godine.

Proizvodnja i poslovanje preduzeća u 1958. godini bili su isključivo sezonskog karaktera. Pored mašinskog parka, sposobnog za proizvodnju isključivo vunениh proizvoda, razlozi za ovakvo poslovanje su nedostatak prediva u januaru i februaru. Drugi razlog je taj što je krajem 1957. godine ostalo vrlo malo nedovršenih

proizvoda, a gotovih proizvoda skoro da i nije ostalo, tako da su radnici u tom delu godine bili neuposleni (IASP, Poslovni izveštaj 1958, drugi deo: 3). Asortiman gotovih proizvoda bitno je odstupao od predviđenog godišnjeg plana. Ovo odstupanje je delimično nastalo kao posledica tražnje na tržištu, a delom kao nastojanje da se što više poboljša asortiman proizvoda (IASP, Poslovni izveštaj 1958, drugi deo: 3–7).

Sve te činjenice su dodatno nametnule usmerenje proizvodnje. Izraziti sezonski karakter proizvodnje tokom četiri godine, počev od 1957. godine, može se videti u tabeli 1.

U ovom periodu čitava proizvodnja se sastoji od odevnih predmeta, posebno od vune, a zimski proizvodi u ukupnoj proizvodnji učestvuju sa 90%. Budući da je proizvodnja bila namenjena širokoj potrošnji i ovisna o zahtevima tržišta, ona se nije u potpunosti ostvarivala ustaljenim artiklima, pa je učešće novih proizvoda obuhvatalo 50% od ukupne proizvodnje (IASP, Godišnji izveštaj 1959: 26).

U godišnjem izveštaju o poslovanju za 1959. godinu asortiman proizvoda se ocenjuje kao

preširok i kao jedan od uzročnika nezadovoljavajuće ekonomičnosti proizvodnje. U proizvodnji su bila 93 različita artikla, od kojih je 43 proizvedeno u manje od 100 komada, a pet artikala u manje od 200 komada. U obimu ispod 1000 komada proizvedena su 72 artikla, dok je proizvodnja od preko 5000 komada postignuta samo u okviru tri artikla (IASP, Godišnji izveštaj o poslovanju 1959: 58–59).

Godine 1960. u prvom kvartalu proizvodi se 17% artikala, u drugom 18%, u trećem 22%, a u četvrtom 43% artikala (IASP, Poslovni izveštaj 1960: 14), što je još jedan od pokazatelja o sezonskoj proizvodnji trikotaže. Čitava proizvodnja se sastoji od odevnih predmeta, a u ukupnoj proizvodnji najviše učestvuju zimski proizvodi sa 88%. No, s obzirom na to da je namenjena širokoj potrošnji i zavisna od zahteva tržišta, kao i sirovina, proizvodnja i nije mogla biti sa ustaljenim artiklima. Stoga je, prema proceni rukovodstva preduzeća, učešće novih proizvoda trebalo da se kreće u iznosu od oko 50%. U 1960. godini učešće novih proizvoda dostizalo je 63% (IASP, Poslovni izveštaj 1960: 27).

Tabela 1. Karakter proizvodnje od 1957. do 1960. godine (IASP, Godišnji izveštaj 1959: 23; IASP, završni računi 1960–1962; IASP, Poslovni izveštaj 1960: 22)

Opis	1957. godina		1958. godina		1959. godina		1960. godina	
	Iznos u komadima	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
Sirovine:								
vuneno predivo	78 192	81.4	148 724	100	197 539	100	226 680	100
pamučno predivo	17 859	18.6	–	–	–	–	–	–
Vrste proizvoda:								
odevni predmeti	95 884	99.8	148 724	100	197 539	100	226 680	100
ostalo	167	0.2	–	–	–	–	–	–
Stari i novi artikli:								
stari proizvodi	46 643	47.5	96 217	64.7	106 498	53.9	83 295	37.2
novi proizvodi	50 408	52.5	52 507	35.3	91 041	46.1	143 385	62.8
Artikli prema nameni:								
zimski proizvodi	78 192	81.4	139 853	94	173 642	87.9	195 782	86.4
letnji proizvodi	17 692	18.4	8 871	6	23 897	12.1	30 898	13.6
ostalo	167	0.2	–	–	–	–	–	–
Ukupna proizvodnja	96 051	100	148 724	100	197 539	100	226 680	100

Diskusija

Rezultati ovog istraživanja u velikoj meri se poklapaju sa literaturom i ranijim istraživanjima tekstilne i industrije mode na ovim prostorima. Primera radi, Zdenka Simončić-Bobetko govori o tome kako su se u tekstilnoj industriji u Jugoslaviji još od vremena pre Drugog svetskog rata zapošljavao pretežno višak agrarnog stanovništva, pogotovu žena, te da nijedna industrijska grana nije ženama davala toliku šansu za zaposlenje (Simončić-Bobetko 1982: 101–105). Postoje razlozi za pretpostavku, uz izvesnu ogradu, a imajući u vidu podatke pronađene u analiziranoj građi, da se situacija nije znatno promenila ni nakon rata. Kako se u dokumentima, kada se govori o zaposlenima, često koriste zamenice ženskog roda, može se zaključiti da najveći broj radnika u proizvodnji čine žene. Može se sa pretpostaviti da je ovo jedan od razloga usmerenja preduzeća na proizvodnju artikala od vune, s obzirom na to da je vuna tradicionalni materijal kojim se koristilo agrarno stanovništvo, te je najveći broj radnica umeo da radi sa tim materijalom. Ova tvrdnja se dodatno može potkrepiti člankom Vlada Puljiza „Seljaštvo u Jugoslaviji”, u kome autor govori o tome kako su jedna od najbitnijih obeležja jugoslovenske privrede nakon 1953. godine ekstezivna industrijalizacija i masovna deagrarizacija, tj. masovni prelazak stanovništva iz sela u grad (Puljiz 1988).

Rezultati se poklapaju i sa tvrdnjama koje iznosi Danijela Velimirović (2012) u knjizi „Aleksandar Joksimović: moda i identitet”. Naime, kao neke od karakteristika jugoslovenske konfekcijske proizvodnje autorka navodi nekvalitetne sirovine, zatim loše krojeve i druge nedostatke. Nedostatak kvalitetnog materijala, loših krojeva i ostali problemi u proizvodnji nisu karakteristika samo ove trikotaže, već su to nedostaci od kojih je patila čitava tekstilna industrija u Jugoslaviji toga vremena.

Na osnovu teza iznetih u članku „Ljubav i moda: počeci i razvoj jugoslovenske modne industrije 60-ih godina XX veka” Jelene Petrović (2004), kao i teza Danijele Velimirović, koje iznosi u svom doktoratu (Velimirović 2012: 72–123), može se zaključiti da je širenje asortimana artikala, ali i usmerenje proizvodnje u izvesnoj meri, uzrokovano i liberalizacijom

tržišta, tj. potiskivanjem administrativnih uticaja u privredi. Uzimajući u obzir pomenute tekstove, više je nego indikativno da su širenje asortimana i usmerenje proizvodnje direktan odgovor na bojkot „nemodernih i neestetizovanih proizvoda” koji su bili najčešći produkt tadašnje modne/tekstilne industrije, a kojima jugoslovenski potrošači nisu bili zadovoljni.

Usmerenje proizvodnje i širenje asortimana može se gledati i u kontekstu povećanja životnog standarda. Naime, u knjizi „Sociologija mode” Aleksandar Todorović govori o tome kako je moda dinamička pojava, te da se njena uloga ogleda najizrazitije u trenutku kada neki tradicionalni sistem počinje da se modifikuje. Tako je jedna od uloga mode i distinktivna, tj. kao znak koji označava socijalne razlike između klasa (Todorović 1980: 25–37). Na osnovu ovoga se može pretpostaviti da su pomenute promene u poslovanju trikotaže „Olga Milošević” direktan odgovor na potrebe tržišta koje su uzrokovane promenama u kulturnom, političkom i ekonomskom sistemu socijalističke Jugoslavije, kao što su postepena kulturna, politička i ekonomska liberalizacija i otvorenost prema Zapadu.

Završna razmatranja

Stanje u jugoslovenskoj privredi nakon Drugog svetskog rata obeležio je veliki rast društvenog proizvoda, toliki da je u periodu od 1952. do 1960. godine Jugoslavija držala svetski rekord (Horvat 1985: 85–100). Međutim, pored rekordnog rasta društvenog proizvoda, jugoslovensku privredu u ovom periodu karakterišu i nestabilnost, nedostatak kvalifikovane radne snage, loše planiranje i nesnalaženje u novom, samoupravnom sistemu, o čemu svedoči i podatak da je jugoslovenska privreda zadržala administrativna svojstva sve do sredine 50-ih (Horvat 1985: 85–100). Protivrečnost jugoslovenske privrede očrtava se i na primeru trikotaže „Olga Milošević” u Smederevskoj Palanci. Ovo preduzeće od osnivanja pratio je delimičan uspeh u svim aspektima proizvodnje. U prvim godinama po osnivanju proizvodnja se odvijala veoma otežano, pre svega zbog zastarelosti mašinskog parka i neodgovarajućih mašina za rad. Proizvodnju su dodatno otežavali nedostatak prostora, ali i problemi sa kojima se suočavala

čitava tekstilna industrija u Jugoslaviji, poput čestih nedostataka određenih vrsta materijala za proizvodnju, nekvalifikovanosti radne snage, te lošeg planiranja.

Pedesete godine XX veka obeležene su brojnim pokušajima preduzeća da se proizvodnja i plasman proizvoda stabilizuju, a kvalitet i asortiman proizvoda povećaju. Rekonstruisana je nova zgrada, nabavljene nove mašine... No, svakako najznačajnije jeste usmeravanje proizvodnje na zimske artikle. Ovakvo usmerenje bilo je uslovljeno mašinama nacionalizovanim od predratnih malih radionica, koje su u najvećoj meri bile namenjene proizvodnji artikala od vune, zatim dostupnošću sirovina na tržištu.

Usmerenje proizvodnje najizraženije je nakon 1957. godine, kada se čitava proizvodnja zasnivala na proizvodima od vunenog prediva. Asortiman proizvoda se od osnivanja prilagođavao tržištu, imajući u vidu činjenicu da je roba koja se proizvodila bila namenjena širokoj potrošnji. Tako je samo jedan deo proizvodnje bio sa ustaljenim artiklima, a procenat novih artikala u proizvodnji, pogotovu poslednje godine istraživanog perioda, dostizao nivo od preko 50%.

Trikotaži je bilo teško da ostvari visoku produktivnost u proizvodnji: pored problema sa mašinskim parkom, jedno od obeležja proizvodnje bila je nekvalifikovana radna snaga, što je uzrokovalo veliku količinu škarta.

Iako se rezultati analize arhivske građe u velikoj meri poklapaju sa rezultatima sličnih istraživanja za dati period, tema je samo delimično istražena, s obzirom na ograničeni fond izvora na koji se analiza oslanjala. Zanemareni su aspekti poslovanja preduzeća o kojima nije bilo reči u arhivskog građi, a koji se uglavnom tiču dizajna proizvoda i marketinga.

Zahvalnost. Želeo bih da se zahvalim svim zaposlenima u Istorijskom arhivu „Veroslava Veljašević” u Smederevskoj Palanci na pristupu arhivskoj građi, usmeravanju pri radu sa građom i pružanju sve neophodne profesionalne pomoći. Posebnu zahvalnost dugujem dr Danijeli Velimirović na ustupanju još uvek neobjavljene doktorske disertacije „Socijalistički šik: moda, ideologija i potrošačka kultura u SR Srbiji”.

Literatura

Horvat B. 1985. *Jugoslovenskog društvo u krizi: Kritički ogledi i prijedlozi reformi.* Zagreb: Globus

Petranović B., Štrbac Č. 1977. *Istorija socijalističke Jugoslavije 1.* Beograd: Radnička štampa

Petrović J. 2004. Ljubav i moda: počeci i razvoj jugoslovenske modne industrije 60-ih godina XX veka. *Godišnjak za društvenu istoriju*, **11** (1): 87.

Puljiz V. 1988. Seljaštvo u Jugoslaviji. *Sociologija sela*, **26**: 5.

Simončić-Bobetko Z. 1982. Razvoj tekstilne industrije u Hrvatskoj u periodu između dva rata. *Povijesni prilozi*, **1** (1): 101.

Todorović A. 1980. *Sociologija mode.* Niš: Gradina

Velimirović D. 2008. *Aleksandar Jaksimović: moda i identitet.* Beograd: Utopija

Velimirović D. 2012. Socijalistički šik: moda, ideologija i potrošačka kultura u SR Srbiji. Doktorska disertacija, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Čika Ljubina 18–20, Beograd

Izvori

IASP. Istorijski arhiv „Veroslava Veljašević” Smerevska Palanka. Fond „Trikotaža”:

Završni računi 1949–1954. godine:

Izveštaj o poslovanju u 1949. godinu

Obračun izvršenja plana proizvodnje za 1949. godinu

Obračun izvršenja plana proizvodnje za 1950. godinu

Izveštaj o poslovanju u 1950. godini

Izveštaj o poslovanju i postignutom rezultatu preduzeća u 1951. godini

Obračun izvršenja plana proizvodnje za 1951. godinu

Zapisnik sa sednice Upravnog odbora

preduzeća „Olga Milošević” u

Smederevskoj Palanci 27. marta tekuće godine

Zapisnik sa sastanka Radničkog saveta
preduzeća trikotaža „Olga Milošević”
dana 26. marta 1955. godine

Završni računi 1955–1959. godine:

Zapisnik o izvršenom pregledu završnog
računa preduzeća trikotaže „Olga
Milošević” iz Palanke za 1955. godinu

Zapisnik sa sastanka Radničkog saveta
preduzeća trikotaža „Olga Milošević”
dana 23. marta 1956. godine

Izveštaj o poslovanju za poslovnu 1957.
godinu

Poslovni izveštaj za poslovnu 1958.
godinu

Analiza poslovanja u prvom polugodu
1958. godine

Zapisnik sa sednice Radničkog saveta
preduzeća trikotaža „Olga Milošević” u
Smederevskog Palanci održane 24.
marta 1959. godine

Zapisnik Komisije određene za pregled
završnog računa trikotaže „Olga
Milošević” u Smedereveskoj Palanci za
1957. godinu

Godišnji izveštaj o poslovanju za 1959.
godinu

Završni računi 1960–1962. godine
Poslovni izveštaj za 1960. godinu

Službeni glasnik Narodne Republike Srbije.
Beograd 22. avgust 1958. godine broj 35/III

Naša komuna, 6. oktobar 1976. godine

Poslovna politika, jugoslovenski mesečni
časopis za upravljanje poslovanjem:
Smederevska Palanka – specijalni prilog

Aleksandar Momčilović

The Functioning of the Knitwear Manufactory „Olga Milošević“ in Smederevska Palanka from 1948 until 1960

The subject of this paper is analyzing the course of business of the knitwear company “Olga Milošević” located in Smederevska Palanka from the year of its founding, 1948, until 1960, with the goal of examining the state of an industrial organization in the economic system of socialist Yugoslavia, especially considering the textile industry.

During the 1950’s there were many attempts to stabilize the production and marketing of products, and increase the quality and the diversity of the company’s products. The new building was reconstructed, and new machinery bought. Most importantly, they specialized in the production of winter clothing. This was a result of mostly having machinery operating with wool, and the availability of those goods on the market. Therefore in that time the whole production of knitwear was based on woolen products.

In the late 1950’s, as the gradual reorganizations occurred, the company became more successful. The company received a new building and a limited but significant number of new machines. Apart from that, they had difficulties achieving high productivity. A notable problem was the lack of qualified workers which caused a lot of waste.

It is concluded that since its founding, the company had many difficulties due to unqualified workers, old machinery and the lack of workspace and operating assets. However, the course of business was greatly determined by the current state of the republic and the union, as for example in the lack of high quality production material. The results show that the work of this company fits in the broader view of the state of the textile industry in socialist Yugoslavia.